

WWW.UNILIB.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 16. У Будиму 20. Новембра 1864. Год. VI.

Изясненіє Свете Литургіє.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н. Ѓ. В.

(Продуженъ.)

Свршешакоѣ Евхаристіє.

Свршуюћи свештенодѣйство Евхаристіє, моли се свештеник Богу, да намъ даде слогу и единомисленіє, да можемо достойно прославляти пресвето име Божіє: „И даждь намъ единѣми оусты, и единѣмъ сердцемъ славити и воспѣвати пречестное и великолѣпное имя твое Отца и Сына и Святого Духа нынѣ и присно и въ вѣки вѣковъ.“ На кое народъ увѣраваюћи свештеника, да доиста савъ едногласно и као изъ едногъ срдца прославля Бога, одговара: Аминъ. — Тада свештеникъ благосиляюћи савъ народъ у име самога Спасителя говори: „И да ебдѣтъ милости великаго Бога и Спаса нашегъ Исуса Христа со всѣми вами.“ А народъ желећи Свештенику то исто одговара: „И со Духомъ твоимъ.“

Ектенія после освећеня Частныхъ Дарова.

После освећеня частныхъ дарова започинѣ се ектенія овымъ рѣчма:

„Вся святѣя поманѣше, паки и паки миромъ Господѣ помодимъ. Пошто сло све свете споменули и молитвама ныховымъ препоручили се, опеть и опеть миромъ Господу помолимо се.

„Ѡ принесенныхъ и освященныхъ честныхъ дарѣхъ Господѣ помодимъ. — Ико да человекольбецъ Богъ нашъ, пріємъ въ свѣтѣи и пренебесныи и мысленныи свой жертвеникъ, въ

БОНЮ БЛАГОУХАНІА ДУХОВНАГЪ, ВОЗНИПОСЛЕДЪ НАМЪ КОЖЕСТВЕННЮ
 БЛАГОДАТЬ, И ДАРЪ СВЯТАГЪ ДУХА, ПОМОЛИМСА.“ т. е. За прине-
 сене и освежене частне даре помолимо се Господу, да бы човѣ-
 колюбивый Богъ нашъ приміо ихъ, у свой светый, наднебесный,
 или надприродный, и духовный (умный) олтарь, као пріятный
 духовный мирись, и да бы послао нама зато божаствену благо-
 дать и даръ Светога Духа. — Помолимо се Богу да свети дари
 буду нама на освеженѣ.

Къ овима се додаю два прошенія са свршетка велике екте-
 ніе, едно за избавленѣ одъ сваке скрби, туге и нужде, а друго
 за заступленѣ помилованѣ и сохраненѣ свою насъ Божиомъ благо-
 дацію. Потомъ се повторе духовна прошенія да нам Богъ допу-
 сти дан тай побожно провести, — за вѣрна наставника душама и
 тѣлима нашимъ, за Ангела Хранителя; да намъ Богъ опрости
 грѣхе; да намъ дозволи остале дане живота нашегъ у миру и у
 каию провести, и да насъ удостои Христіанскогъ скончана и
 доброга одговора на страшноме суду. — Напоследку се додаде
 іоштъ и ова опомена за насъ:

„Соединеніе вѣры и причастіе святагъ Духа испросивше,
 сами себе, и другъ друга, и безъ животъ нашихъ Христѣ Богѣ пре-
 дадимъ.“ т. е. Пошто смо се молили за сединенѣ вѣре и заед-
 ницу Светога Духа, сами себе, и еданъ другога и сав животъ
 нашъ Христу нашемъ Богу предаймо, препоручимо.

Докле діаконъ ову ектенію говори, дотле се свештеникъ у
 олтару молн Богу, да удостои и нѣга и вѣруюће причестити се
 св. Тайна съ чистомъ савешћу, на опростенѣ грѣхова, на заед-
 ницу Духа Светога, на наслѣдованѣ царства небеснога, на по-
 узданѣ къ Богу, а не на прекоръ и на осушенѣ.

Пошто се ектенія сврши, свештеникъ на гласъ рекне:

„И сподоки насъ бладику съ дерзновеніемъ нешѣжденнѣ
 смѣти призивати тебе нечеснаго Бога Отца и глаголати.“ т. е.
 Молимо ти се Господе удостои насъ да съ поузданѣмъ и безъ
 прекора смѣмо призивати Тебе небеснога Бога Отца, и говорити:
 „Отче нашихъ иже еси на неческѣхъ.“ Молитву ову чита свештеникъ
 и савъ народъ у себи, само еданъ одъ старешина чита е нагласъ;
 у гдѣкомъ црквама хоръ, или савъ народъ пое молитву Господ-
 ню на гласъ. Пошто се молитва Господня изговори или одное,
 служеій свештеникъ заврши е прославляюћи еднога Бога у Све-
 той Троици с' рѣчма: „Иже твоє єсть царство и сила и слава
 Отца и Сина и Святагъ Духа нкнѣ и присно и вѣки вѣ-
 кевъ.“

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Приложєнь глава.

Свештеникъ окончивши молитву Господню прославляѣмъ трипостасногъ Божества, и примивши одъ свега народа потврѣнѣ и сугласіє на то, дає свима обичный благословъ, на кое діаконъ опомене вѣрне да приклоне главе. Ово прикланяѣ глава значи преданость сыновню, кою су дужни указивати Господу сви они, кои Га у молитви Господньої Отцемъ називаю. Приклонивши главу Господу, свакій Христіанинъ треба да се у мислима моли у тай махъ за душевне и тѣлесне потребе свое, своихъ присныхъ, и свію людій, а свештеникъ предъ Светымъ Дарима моли се тада за све, кои свое главе приклонше, да ихъ Господъ Богъ сачува одъ неваляства, упути на добро и удостои съ чистомъ свѣшчу причестити се Светыхъ Тайна, и да имъ то Свето Причешће буде на спасеніє, при томъ да све благе желѣ и молитве ныхове Господъ испуни, да помогне онима, кои путую по суву и на води, и да болестне изцѣли по милости, милосрѣу и любви къ човѣчеству едиnorodнога своего Сына. Ове последнѣ рѣчій заєдно съ прославляѣмъ сва три лица Свете Троице изговара свештеникъ у возгласу овомъ: „Благодатію и щедротами и челоуѣколюбіємъ едиnorodнаго Сына твоего съ нимже благословенъ еси съ свѣтлымъ и благимъ и животворящимъ твоимъ Духомъ, нынѣ и присно и въ вѣки вѣковъ.“

Примѣтба. Кадъ свештеникъ ову молитву чита, діаконъ се у накрсть ораромъ опаше, єдно съ тога, да може слободніє дѣйствовати за време причешћиваня, а друго, да тымъ покаже свое страхопоштоваѣ према Светымъ Дарима, као што чине Серафими, кои гледећи славу Господню закриваю крилима лица своя.

Подизанѣ свештога Агнца.

Испросивши помоћи одъ Бога свештеникъ, — на діаконovu опомену: „Вонемемъ,“ — подижє Тѣло Христово надъ дискосомъ говорєћи: „Свѣтла свѣтлымъ,“ т. е. Свето є за свете, или само они смѣю съ поузданѣмъ причестити се светымъ Тайнама, кои су свети, кои су савѣсть свою искрєнымъ каянѣмъ одъ грѣхова очистили. На ово предстоєщій народъ одговара: „Єдинъ свѣтъ, єдинъ Господъ Исусъ Христосъ въ слабѣ Бога Отца. Аминъ.“ т. е. Само є єданъ Светъ, єданъ Господъ Исусъ Христосъ у славу Бога Отца, а мы люди сви ємо грѣшници, и неможемо сами одъ себе свети быти, него добьямо єсєвєщєнѣ одъ Исуса Христа єдиногъ виновника и источника наше светости.

Раздробленъ свѣстога Агнца.

Кадъ се пов: „Ѣдинъ свѣтъ, Ѣдинъ Господъ.“ тада свештеникъ раздроблява свѣтый Агнецъ на четири дела онако, као што га е разрезао быо на проскомидиѣ, и положе га на дискусу у виду крста овако:

ЇѦ
 НІ + КА
 ХѦ

Рѣчима, коє свештеникъ при раздробляваню св. Агнца говори, означава се, да Агнецъ Божїи, премда се на делове раздроблява, ипакъ остає нераздѣляемъ, т. е. у свакој найманьшой честици Нѣговой єсть Тѣло Христово, и премда вѣрни єду Тѣло Христово, ипакъ оно никадъ неће нестати, него ће до свршетка свѣта освеживати оне, кои Га у светомъ Причешћу примаю. — У духовномъ смислу раздробляванѣ Агнца представля страданя Христова на Крсту.

Савдиненѣ Тайнства.

Свештеникъ узме онай део Агнца, на коме е изображено име Исусъ, и спусти у потиръ представляюћи тымъ живоносно воскресеніє Христово, по томе што тѣло човѣчїє съ крвљу савдинѣно означує животъ. Рѣчи: „Исполненіє свѣтаго ДСХа.“ коє свештеникъ тада изговара, показує, да е живоносно воскресеніє Христово, и свако друго Тайнство Господнѣ пуно Духа свѣтога. Спуштанѣ тѣла Христоваго у потиръ зове се: Савдиненѣ Тайнства.

Уливанѣ шоплоше.

Затимъ доноси се топлота, то єсть угрейна вода, кою свештеникъ благосиля говорећи: „благословена теплота свѣтѣхъ твоихъ.“ т. е. благословена е жива и топла вѣра Христїяна, кои приступаю къ светоме Причешћу. Дїаконъ, или ако овога нема свештеникъ улива малко топле воде у св. потиръ и сведочећи, да се топла вѣра у нами побуђує чрезъ свѣтога Духа говори: „Теплота вѣры исполнѣ ДСХа свѣтаго.“ т. е. Топлота вѣре пуна е свѣтога Духа.

(Продужиће се.)

Изясненіє Псалма 84.

Благодарность на избавленю, и молба за помплованѣ.

Благоволилъ еси Гдѣи землю твою, возвратилъ еси плѣны
Яко аз. Ты си Господе помиловао землю твою; повратіо си
роблѣ Яковлѣво; повратіо си сынове Израилѣве изъ робства.

Ѹстабилъ еси беззаконїа людеи твоихъ, покрилъ еси вса
грѣхи ихъ. Опростио си неваляла дѣла твоихъ людеи (твогъ на-
рода). покріо си све грѣхе нѣихове.

Обукротилъ еси бесъ гнѣвъ твой, возвратилъ еси ѿ гнѣва
оу ярости твоєа. Утишао си сви твою срдню, попустио си одъ
ярости твоє. — На што се срдни Господъ Богъ? Па шта намъ
прети Богъ ако у невалялству заостанемо? А кадъ ће намъ опро-
стити Богъ грѣхе наше? Шта намъ дакле валя чинити, да се
Богъ на насъ смилує?

Возврати насъ Боже спасенїи нашихъ, и ѿбрати яростъ
Твою ѿ насъ. Врати насъ Боже спасенїа нашегъ (Боже, одъ
когъ намъ едино помоћ доћи може), и одквени твою ярость одъ
насъ.

Бда въ бѣски прогнѣваешиса на ны, или простреши гнѣвъ
твой ѿ рода въ родъ. Заръ ћешъ се увѣкъ срдити на насъ, или
заръ ћешъ разпростирати срдню твою одъ колѣна на колѣно.

Боже ты ѿвраща ѿживиши ны, и людеи твои возбес-
латъ ѿ тебѣ. Боже, кадъ се ты окренешъ нама, кадъ насъ по-
милуєшъ, тада ћешъ насъ тымъ оживити, и люди твои развесе-
лиће се кроза те. — Кадъ се смилуєшъ Боже на насъ, мы ћемо
као на ново оживити, и развеселићемо се.

Пѣви намъ Гдѣи милость твою, и спасенїе твоє даждь намъ.
Покажи намъ Господе милость твою, и твою помоћ дай намъ.

Будашкиш что речетъ ѿ мнѣ Гдѣи Богъ: Чућу шта ће за
мене рећи Господъ Богъ.

Пѣко речетъ миръ на люди своа, и на преподобныа своа,
и на ѿвращающыа срдца къ немъ. Сръ онъ ће рећи миръ
на свое люде, и на праведнике свое, и на оне, кои обраћаю
срдца къ нѣму. Богъ ће благословити и усрећити свой народъ,
и свое праведнике, и све оне кои се као и поправляю у владаню
своє, кои се са невалялогъ пута на добаръ повраћаю.

Окаже близъ коашихса егво спасеніе егво, вселити славу въ землю нашъ. Доеета е близо оныхъ, кои се Бога боє, помоуъ Нѣгова, да усели славу и благостанѣ у землю нашу. Гдѣ се люди Бога боє и одъ зла клоне а добро чине, ту е близо помоуъ Божія, па ако се мы тако узвладамо, онда ће у нашої домовини срећа и напредакъ быти, и мы ћемо быти славни и честити.

Милость и истина сръдностеса, правда и миръ ѿблоскы-застаса. Милость (любовъ) и истина (вѣрность) сретеше се, правица и миръ полюбише се. — Кадъ се люди Бога боє, и поштено се владаю, онда у земљи нѣховой милость и истина, любовъ братинска и вѣрность, правда и миръ влада.

Истина ѿ земли возіа и правда съ некеє приничѣ. — У такой земљи межу честитымъ и богобоязливымъ люда е истинитость (вѣрность) изъ землѣ изникла, и правда се с неба сагнула на землю.

Ико Господь дастъ благость, и земля наша дастъ плодъ свой. — Та и Господь датће благословъ, а земля наша датће свой родъ (плодъ).

Правда предъ нимъ предидетъ, и положитъ въ пѣть стопы своа. Правда ће предъ Нѣиме (предъ Господомъ Богомъ) ни напредъ, и метнуће на путь своє стопе. — Гдѣ се люди Бога боє, ту е и Богъ съ нѣима, ту правда влада и с людима иде, те чини да люди валяни буду.

Психологичке искрице.

О ВАЖНОСТИ ПСИХОЛОГИЈЕ. Човек одарен снагом мишленя истина забавля се найпре са споляшним стварма. Тай споляшни видиви, непремерно велики, дивно наређени и до најситниє ситнице наймудриє удешени свет излужи свакога умног сматрача као са неким чудом и преузме му сву пакню тако, да га силом у дублѣ изтраживањ и изпитивањ увуче. Али се после човек са том проничивом мисли својом окрене опет самоме себи; нѣгова умна мисао врати се из те величавствене околине и из ти тайне и чуда пуши простора на себе саму. У нѣму се породи мисао, да човеку напоследку опет ништа прече нисе, него он сам, и ништа важниє него познанѣ себе самога и свога определяя. И

www.digicollab.com

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Доста, ако ћеш сав свет прегледати и до неба се дигнути нећеш за човека важније ствари наћи, него што је човек; а на њему самом заиста није оно важно, што споља има, већ шта је, не спољашњи, но унутрашњи живот његов. Човеку је био човек како телом тако и душом кроз све векове један од најважнијих предмета испитивања и разлишљања. Та човек је сам собом већ читав пуни дивоте свет, само га познати ваља. Найумнији мужеви сви народа вољели су баш у најсвечанијим часима свога живота са тим питањем забављати се, и то ће до век вољити; нити шта зрелом и умном човеку већма приличи од тога. Природа и историја вичу нам ону делфичку реч: „Човече! гледај да себе самога познаш. И што изображен је с' дана на дан све већма обштим благом постаје, то се и већма обраћа мисао на себе саму, приводи и упознава мислећега са собом самим. Да богме да су резултати ти мисли и мишња о познавању самога себе врло различна, код различити врсти наученика и противна, ер сваки своје сопствене погледе има. Али није ни то баш зло. Човек грешни док год живи. Овлашно сматрајући неможе никад онолико успети, као озбиљно задубљујући у ствар. А није ни наука свезнала; ал то је известно, што се разлике те већма сближую, то ће пре права истина на видело доћи. Истина је једина, погрешка је многостручна.

Психологичко је знање врло важно и сила занимиво за свакога човека, који се што то од простоте отргао и из гомиле извукао; а за учитеља је и полезно и потребно. За учитеља, који неће само механичан држач школе да буде, психологичко је знање преко пуждно. Учитељ, који није психолог, није ни педагог. Примајући и давајући науку, то су психологичке радије, радије тичући се душе, њезиног развијања и изображања. А ово има своје тврде, природом одређене законе; па зар може бити учитељ ил воспитатељ, а да непознаје својства душе, ни њезине појаве, склоности, даре и снаге. Без познавања ти психологички појава није можно бити свестан воспитатељ, нит можно учитељског посла свестно свршивати. Без рационалне психологије нема ни научне педагогије, ни праве дидактике, ни успешне учитељске праксе. Без знања психологије подобан је учитељ оном простом надничару, који само заради оне коре леба у крвавом зноју посо свој као и у помрчини тера. Ако ће педагогија да остане животна наука, и да се као свака права наука изнутра развија, а не као механична гомила само с' поля да расте, ил прост механичан занат да постане, то мора непрестано са психологијом упоред ићи, мора добро и непрестано назити, шта она ради, куда тежи, како напредује; а пси-

хология се мора опет са педагогиом снажити, пажљиво сва искуства и све тежњѣ педагогије пратити, да неби другчије у непрактичне странпутице зашла, па у сувопарним системима окорела.

Психологија је дакле една од најбитнијих наука за учитељѣ, и колико су психологичке лекције потребне слушаоцима филозофије и богословије, још и више су ниждне учитељским приправницима, да познају суштаство и живот човечије душе; а само тупе главе могу још и данас држати, да може ко и без психологичког знања изредан учитељ и воспитатељ бити. Сматранѣ и познаванѣ психологички појава то је управо почетак педагогичке и дидактичке мудрости.

Кнез Лазар.

Једна лекција из историје.

(Продужетѣ и свршетак.)

3. Бой на Косову. Кад Мурат дознаде, да оће Срби рата, и да оће Турке из Европе да истисну, брже болѣ окупи сву своју силу, на преко 300,000 најодабраније војске и паде на полѣ Косово. Лазар се припаде кад чу за тај изненадни и нагли долазак Турака, те брже пошлѣ посланике на све стране, да хите с помоћи; али узалуд, јер недођоше ни његови сви: недођоше Зећани, ни Захумци, ни Приморци, а и босанска помоћ задоцни. Бугари бяху већ пре тога сасвим разбијени, те Лазар мора сам пред турску велику силу изаћи неимајући ни пуно 80,000 војске.

К овој великој невољи дође још и несретна кнежева вечера. Вук Бранковић опоен чезњом за господарством и мрзећи највећма на војводу Милоша рођенога шуру свог, кон се од простог порекла подиже својом честитосћу до највишег достојанства, али о ком Вук држаше, да му највише на путу стои, те зато стане Милоша опадати код кнеза и дотера дотле, да Лазар у оној забуни Милоша на вечери пред свима војводама прекоред, да ће га он сутра изневерити. То се даде Милошу на жао, те плане и са оба своја друга војводом Топлицом Миланом и Косанчић Иваном изађе, заверисе да ће турског цара сред табора турског убити, да тим и своју верност осведочи и да Србима смрћу султановом помогне, да пре победу над Турцима одрже. Како рекоше, тако учинише. Пре зоре уђу у турски табор обореним копляма као знак предаје, и пропштени дођу до Мурата: ту Милош сагнувши се да султана по обичају у ногу пољуби

тргне нож и разпори га, пак онда уседну конѣ, да из табора изађу, али од велике силе обколѣни борећи се јуначки сва тројца падну.

Међу тим пукне глас по србској войсци, шта се на вечери догодило. Сва се војска сбунѣ, особито кад се и тај глас за Милоша, који бияше наређен войсци за войводу разнесе, да су га видели ући у турски табор обореним копљем. На то стану войводе двоумити, не бил болѣ било непуштати се за сад с Турцима у бой, или баш предати се. Али Лазар својом снажном речи а у оном очајно недопусту предавати се. У томе и крвави бой на левом крилу започне. Турци чувши, да је каур султана сред табора распорио, навале као бесни са највећом жестином. Још жешће их Срби одбиаху и изађе страотна сеча, која пуно пет сати траја. Турци стану узмицати и Срби за њима продру до близу султановог шатора. У томе дође Турцима нова помоћ, а Србе баш у том најодсуднијем часу изневери Вук Бранковић окренувши некуда у страну своје 12000 оклопника најаче србске војске. Најбољи србски јунаци бияху тада већ изгинули, па кад се сад по войсци и овај глас разчу, да је Вук изневерио, клоне војска духом, а Турци дочекавши Вука издашцу стану на остале Србе с новом одморном войском наваљивати. Лазар на коњу трчећи на све стране уморне Србе храбрише, и ови се с новом снагом борише и Турке секоше; где год се Лазар показа падаше Турци, као да их бура обара. Али све то нопоможе. Лазар од оба турска крила обколѣн сустане. Турци продру у његову околину. У тој несрећи ово још већу забуну начини: рањен под Лазаром коњ сустане, и Лазар изађе из реда и сиђе, да другог коња промене; у том га изгуби и оно мало војске из очию и помисливши, да је погинуо клоне сасвим и стане узмицати и најпосле се распе. Узалуд се усили Лазар да их врати. Срби изгубе мегдан. Лазар видећи ту страшну згибию окрене и сам бегати. У том бегству падне с коња у једну рупу, и ту га вияјући Турци увате па пред Мурата који још небияше издашу изведу, и на заповест Мурата то исто вече заједно са уваћеним у ранама Милошем погубе 15. Јуна год. 1389.

Тако се сврши тужна Косовска битка. Видов дан постаде судњи дан за Србе. Страшна их судбина од тога дана сустиже. Ту погибе цвет србскога племства, погибе хиљадама најкраснији јунака, ту се сломи србско царство и слобода и србски народ паде у турско сужанство, у ком још и данас велики део тужно свој несретан проводи живот.

Кнежево тело будице најпре сарањено на Косову, после га пренесе синови Стеван и Вук у цркву Раваницу, а отуда га пренесе србски патријар Арсеније год. 1691 у Фрушкогорски манастир Врдник, о ком се држи, да га је кнез Лазар још за свога господарства над Сремом основао, и ког се од то доба Раваницом зове. Ту лежи и данас целокупно тело светитеља с десне стране пред иконостасом, а с леве стране у притвору чувају се и данас хаљине, у којима је овај угодник Божи мученичку примио смрт.

За успомену на ту Косовску битку има србски народ и данас своје најтужније и најкрасније песме, у којима и данас с тужним срцем споминије оне своје красне косовске јунаке, које никад заборавити неће. Неизгубише они ништа изгубише међана са свога нејонаштва, већ са завести неслоге и издајства три грдна зла на овом свету, од којих србски народ највећма страда.

4. Последнице Косовске битке. После крваве косовске битке, која Србе упропасти, али и Турке готово сатре, учини турски цар Баязит са Србима мир, а да му плаћају данак и да дају војске у помоћ, кад је узтреба, пак узе Лазареву ћер Милеву себи за жену и остави царици Милци половину србски земља, да господари над њима, а половину даде Вуку Бранковићу, да самовластно влада. Од то доба мораше се Срби свуда за Турке тући, противу Бугара год. 1390, противу Влаха год. 1394, противу Мађара год. 1396, противу Татара год. 1402, где их свуда силни гинуше.

Вук Бранковић незадовољан са оно земља што доби, тежећи за србском круном стане све чешије у Миличине земље упадати, док га најпосле на многе Миличине тужбе цар Баязит себи не дозвоља год. 1398 удавити даде. Тако сконча и ова издајца а неметну србске круне на своју главу.

Како отац исто тако стане радити и син му Ђурађ, непрестано са Турци шуруюћи, а све за Миличиним земљама грамзећи непрестано Турцима прилику даваше народ србски плячкати, у робље одводити и тамо турчити.

По смрти Миличиној год. 1405 дође на владу Лазарев син високи Стеван као србски деспота. Стеван едан од најкраснијих људи што га србска роди мајка старао се да србском народу колко му у оним најнешретнијим околностима можно бијаше ране залечи, ходећи непрестано по народу пак тешећи, храбрећи и помоћи давајући. Он је бедну браћу своју заклањао од турског насиља својом мудрошћу више нег најичим оружјем. Он подиже

www.УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 порушене цркве и саградѣ по примеру свои славни предака господара србски красну задужбину манастир Манасиу едно од најкраснии здания из оног доба. Али ни Стеванови сви труди немогоше сасвим заклонити Србе од Турака. Ђурађ Бранковић чинише непрестано зла: он с' турском войском упадаше у Стеванове земљ и отимаше, и Стеван се мора својом войском бранити, где с обе стране Срби гинуше. Међутим се дешаше и међу синовима турски царева свађе и отиманя о престо, и Срби незнајући коме ће, едни едном други другом страну држећи силно страдаше, највећма год. 1412, којом приликом Турци са многим войском у Србию уђу, грдну штету почине, многе градове поруше, села попале, народ поробе, силне изсеку, још више у робљ одвуку и изтурче, и од ти изтурчени млади Срба изађе доцније она најстрашнија турска чета јаничара.

На та силна Ђурђева досађиваня најпосле Стеван неимајући свое деце, и да би Србе колко е можно сачувао прогласи Ђурђа за свога наследника, кои по смрти Стевановой год. 1427 србски деспота постане. Али ни Ђурађ, колико год е са Турцима шуровао, није мого свое земљ од турског насиља заклонити. Ови упадаше и плячкаше кад год им на ум паде, особито кад осетеше, да се и Ђурађ како деспотом поста од њи одтуђе и своју власт утврђуе; док га најпосле турски цар Мурат непозва, да србске земљ преда; ер иза Стевана неоста сина. Тада Ђурађ видећи да нема вере у Турчину пређе угарском краљу Жигмунду и предаму год. 1430 Београд у замену за многе спайлуке по Угарској, те овај посади Београд својом войском, да неда Турцима далђ продирати; а Ђурађ назиди и утврди Смедерево столицу себи, одкуда му и оста име Смедеревац. После е настојао Ђурађ да наведе Мађаре на Турке, и учини, те угарски краљ Владислав помоћу Сибинянина Јанка турскога страшила, кой их свуда разбијаше подигне войску на Турке год. 1443 и Турке разбие, на мир присили и сву Србию од Турака очисти, коју по уговору са краљом Владиславом Ђурађ добие. Али тај уговорени мир поквари сам Владислав одма идуће год. дигнувши поново войску на Турке, ма да га и Ђурађ и Јанко одговораше, те сукоби се с' Турцима на Варни, и буде од њи страшно побиен, сва хришћанска войска изсечена, и сам краљ Владислав убиен и опет Србија изгубљена.

После ове битке стану се Турци спремати да узму и Цариград, око коег се давно облизиваше и као гладни орлови око трушпие скупљаше. Хришћански владари, које су имали досадаш-

њи турски поступци и насиља застрашити, па да сви сложно устану и да Турке од Европе одбију, гледаше још све немарно. Онда Турци год. 1453 обседну с великом војском Цариград и 29. Мая на јуриш узму, ту све Хришћане поколоу, све што хришћанско беше поруше, и тим и грчко царство коначно упропасте, а Цариград својом престолницом начине. Опоџен турски цар том победом стане се хвалити, да ће одсад целом свету законе давати.

После пропасти Цариграда нападаше и плячкаше Турци све околне земље још безбрижније где увек Срби понајвише патише.

По смрти Ђурђа 1456 постаје србски деспота његов син Лазар. И овај се довијаше Турцима свакојак, да што то народ свој заклони. Али после две год. умре и он без деце, и народ посве од Турака угњџен и застрашен узме Михаила Абоговића брата турског великог везира Мамута потурченика за свог деспота. Лазарева удовица Елена разсрђена на то домаћи Михаила себи и отруе. На то разгњџивши Мамут уђе с војском у Србију год. 1458, да се освети, те силну штету почини. Онда позове Елена свог зета Стевана босанског краља сина, да пређе у Србију и да владу прими, па кое Турци са великом силом у Србију уђу, сву широм заузму, опљачкају, понале, поруше, силно робље одведу, србску власт коначно разоре, и србске земље турским пашалучима учине год. 1459, која судбина одма затим постиже и Босну, и Ерцеговину, и Арбанску и цео исток европски.

Благодарност.

(Једно осмагранаџ).

Благодарност је тежња показатисе захваљан на добрима и милостима, која су нам учиниџна. Благодарни пази и тражи сваку прилику, да своје добротвору послужу од свег срца где год може; он гледи све оно да чини, што је ономе милу, а чувасе од свега, што би ономе немилу било; он пази и на желџ онога, и гледи да их претече и изпуни; он се радује сређи добротвора свог и ништ га веђма несмути, него кад се ономе несређа која додеси. А неблагодарни заборавља на учиниџна добра, или им побија цену и вредност, да би тим своју наблагодарност извинио. Узроци неблагодарности обично су лакоумство, лешњост, гордост или баш крајниџ неваљалство душе. Люди, кои сами никоме никогџ добра нечине, неће ни туђа добра да припознају.

Школске вести.

ОПИС ШКОЛСКОГА СТАНЯ. Заради овог описа наредило је државно министарство неке промене у досад постојаним таблицама, што су их дистриктски школски надзиратељи на крају сваке године давати имали. Те су промене следеће: у рубрику: врста школе додајосе подрубрике разширене т. е. вишекласне школе; у руб: присајужене школе додајосе: препарандија, школски вођњаци, челињаци и свиљњаци; у руб: број деце која школу походе додае се број и оних, који походе недељу, занатлиску, индустријалну школу као и препарандију мушку и где има женску; а изоставља се све оне рубрике о квалификацији учитеља и осталих школски особа.

ЖЕНСКЕ ИНДУСТРИЈАЛНЕ ШКОЛЕ ОКО БЕЧА. Прошле год. било је околу Беча 129. школа за женске радњ, и у њима се учило свега 6099. девојка. Наука се давала бесплатно у обе бечке школе, што су их основале бечке госпође, и још у неким другима; а сиротице девојке имале су науку свуд бесплатно. Окром ови редовни и јавни школа било је туда још много други приватни школица за женске радњ, које у горепоменути број нису узете, у којима су госпође училе одрасле девојке бесплатно, а особито су се у овом одликовале ове године учитељске супруге, које су се готово свуда по селима и варошима ове науке ревностно прихватиле.

ЗАВОДИ ЗА НЕМУ И СЛЕПУ ДЕЦУ. За нему децу има у Аустрији (изузев Угарску и бивше њој присајужене провинције) 16 завода, у којима ова деца не само науку него и сву потребну негу имају. Предпрошле год. било је у тим заводима свега 804. деце на науци, и то: у Бечу 169, у Сепиелтну 23, у Линцу 71, у Грацу 68, у Герцу 48, у Брину 30, у Халу 35, у Лайтмерицу 58, у Лембергу 44, у Верони 33, у Удини 7, у Винценци 16 и у Мантуи 15.

За слепу децу има 6 завода, у којима такође имају деца и науку и сву негу. У овима било је предпрошле год. свега 196 деце, и то: у Бечу 67, у Линцу 50, у Прагу 32, у Лайтмерицу 5, у Брину 23 и у Падуну 19.

НЕГА ЧЕЛЕ И ВОЂАКА У ГАЛИЦИИ. Будући да су обе ове економичке струке на галичким школама занемарене с тога, што низ многе школе још ни данас одређени башти нема, то је ц. к. Наместништво поновило наредбу од 9. Априла 1857. бр. 7330. и наложило дотичним властима да се постарају, па за сваку школу згодан комад земљ одсеку и одма засаде, и да за сваку школу поједну кошницу за општинске новце купе, у школски инвентар уведу и учитељима ради дотичне науке предају. Уједно су упућене све дотичне консисторије, да средством подручног свештенства ово свуда и одма у дело приведу.

ПРИВАТНЕ ШКОЛИЦЕ. Да ко сме тражити допуштенѣ, да приватну школицу отвори, наредило є министарство у Прайској, гледећи на вероисповест деце, која те школице походе, да римлянин може допуштенѣ добити само под тим условом, ако се обвеже, да ће примати само римску децу, а евангелик семо евангеличку. Што се пак тиче деце из помешани бракава, да мора сваки тај учитељ ил учитељка писмено изясненѣ од дотични родитеља имати, да су ради своју децу баш ту учити. То писмено изясненѣ мора дотични узитељ увек при руци имати, да га може увек показати, кадгод би о томе питањѣ дошло.

УЧИТЕЉСКИ ИЗПИТИ У ШВАЙЦЕРСКОЙ. При ригорозним изпитима иште се од данашњи швајцерски учителя следеће: окром точног знања верозаконске науке и француског езика, из педагогичне: познаванѣ телесног и душевног развитка дечиег особито у школским годинама и познаванѣ сви средства и начина на помоћ тог, и точно знањѣ историче о развитку народне школе; из матер. езика: окром осталог још и познаванѣ свойствености стила и сви форми прозе и поезије, и точно знањѣ историче о литератури; из математичке: окром осталог још и алгебру, извлаченѣ квадратног и кубичког корена, и еквацје првог степена, и низ то основе планиметрије и стереометрије заедно са практичним знањем меренја простора и телеса колико є за обичне потребе живота нужно. Из природословља: најнужднија знања за живот из природописа, Физике и Хемиче; из Историје: точно знањѣ историче швајцерске и сви главни догођаја из опште историче: из Географиче: окром обичног точно знањѣ физикалне географије и особито швајцарске; из Музичке: знањѣ ритмичке, мелодичке и динамичке, познаванѣ акорда и сви главни њовни спаяња. — На практичном изпиту мора држати едну опитну лекцију у основној школи и по едну опитно предаванѣ из сваке струке ове науке; мора по едан задат предмет по природи нарисати и едан краснописни опит на табли кредом начинити.

ИЗПИТ ВОЕНИ НОВАКА. У Швајцерској држи се изпит са сваким, кои се у войнике узима, пак се и по овим изпитима види, шта школи оскудева, и над чим настояти ваља, да наука што тврђе остане. — У окружию Аргавском морало є предпрошле год. од њи 754 у войнике узетих 132 у касарнску школу утерано бити, ер нису могли прописаног изпита добро положити. Неки су се од ти изговарали, да су научено заборавили, ер нису прилику имали повтаравати, а неки се изговарали с' неуредним походомѣм школе. Изпите ове предузимљѣ по едан на то одређен школски управитељ. Сваки новак прочита задат комад из историче швајцерске и после каже то читано своим речма; затим пише мало диктандо ил преписує задатак из читанке и напише сам мало писамце; а за рачун добива лакшу коју задаћу из практичког живота на решенѣ.

ШКОЛСКЕ КЊИГЕ. *)

Следеће за хрватске народне школе и учитељ прописане књиге могу се код п. кр. бечке дирекције школски књига (Schulbücherverlags-direction) добити :

- Катекизам мали за пуčke католичке уџионике у Далмацији неvez. 4, vez. 6 n. Izvad iz velhoga katekizma za католичке пуčke уџионике. 17 il 24. n.
- Католички катекизам за I. razred пуčkih уџионика. 4 il 6. n.
- Католички катекизам за III. razred пуčkih уџионика. 14 il 21. n.
- Католички катекизам за IV. razred пуčkih уџионика. 20 il 37. n.
- Песладице и Евангелја за све неделје и блаgdане церквеног gогишта. 23 il 32. n.
- Библичка повѣстница старога и новога закона. Са 112 сликаh и са земlјо-vidом. 31 il 42. n.
- Абeцедна таблица. 1 il 2. n.
- Поčetница. 10 il 16. n.
- Пeрва словничка читанка. 22 il 31. n.
- Друга словничка читанка. 37 il 49. n.
- Читанка за четвeрти разред католичких главних и варошких уџионика. 48 il 64. n.
- Дужоости поданикаh прama самовладаоцу. 4 il 6. n.
- Словница за IV. разред католичких главних уџионика. 16 il 23. n.
- Писмовник или напутак о састављанју разних писамah. 17 il 24. n.
- Немачка почетница за виши одсѣк пeрвога разреда градских и главних уџионика. 5 il 7. n.
- Практична словница немачкога језика и немачка читанка за трeти раз. n. ред градских и главних уџионика. 26 il 35. n.
- Практична словница немачкога језика и немачка читанка за четвeрти разред градских и главних уџионика. 35 il 48. n.
- Немачко-илirски и илirско-немачки речник к немачкој читанки и практичној словници за III. и IV. разред градских и главних уџионика. 11 il 17. n.
- Раџунска вѣжбеница за сеоске уџионике. 16 il 23. n.
- Раџунична вѣжбеница за ученике III. разреда пуčkih уџионика. 12 il 18. n.
- Раџунична вѣжбеница за ученике IV. разреда пуčkih уџионика. 13 il 20. n.
- Стѣнне таблице. 1 fr. 15 nov. n.
- Напутак за католичанске дуhoвне пастире у одношају њиховом к пуџким уџионикам. 5. n.
- Напутак за мѣстне надзорнике од школах. 2. n.
- Привремени напутак за католичке надзорнике школских котарах. 6. n.
- Руководство за почетницу. 28 il 39. n.
- Упоравник за почетницу и читанку у пeрвом разреду. 26 il 37. n.
- Методика напаметнога раџунства. 24 il 35. n.
- Методика бројџанога раџунства у saveзу с напаметним раџунањем. 31 il 42. n.
- Почуџник у вeртларству и пџеларству за порабу почетних сеоских уџионика. 24 il 35. n.

*) Ко ови књига више купи и то катехетички бар за 5 фт а остали за 10 фт, добија ако е из Славоние ил Рвацке 20, ако л' из Далмације ил воене крајине 30 на 100 провизиуна од неvezани и још 10 од повезе.

НОВА РАЧУНАЉКА.

(Neue combinirte Rechenmaschine.) Удешена за сва три начина учења рачуна: руски, Јаришов и Херманов. с дрвеним оквиром, а 22" висине и 28" ширине, са 100 танади и са свима нужним цевима, кошта 9 фр. АВ., а с гвозденим оквиром 10 фр. 80 нов.

Уз јно упутство, како се има с' њом поступати од школск. саветника Праузека, 20 нв., може се добити од књижара Хелдла из Олмица путем сваке књижаре.

Ова нова рачунаљка примљена је са особитом похвалом на Лондонској изложби предпрошле године, и уведена је у све школе не само у Моравској него и по осталима горњим крајима Аустрије и по Немачкој.

Препоручујемо ову рачунаљку као јдно од најизврснијих учевних опрема за науку рачуна у школи и код куће.

Исто тако препоручујемо:

НОВЕ КАМЕНИТЕ ТАБЛИЦЕ

са утирачима и новим писаљкама од А. В. Фабера из Стайна код Нирнберга у Баварској, које се могу отуда добити путем сваке књижаре ил трговине, која са писарским потребама тргује.

Ове су таблице узете у све школе по Баварској и по осталој Немкој, као најизредније у том погледу, и осведочено најбољѣ, најчистије, најглађе и сила дуже трају, од оних дрвених, плеханих ил папирних, па окаменисани. Ове писаљке недеру таблице као обичне, а утирачи очисте таблицу без квашења. Таблица има чисти и има свакојко издигнутих, и линије се не дају утрти.

 Одсутством уредника најпре по визитацији школа (од пол. Мая до пол. Аугуста) а за тим у радњи код Св. Синода (од пол. Ауг. до пол. Октобра) западе издаванѣ овога листа толико, да сад више ни милсити није, да се могу поупунити сви за ову годину наменѣни броеви, зато ће само још два следећа изаћи, да се тим по године подмири, а г. предбројници, кои су за целу ову год. платили, добиваће лист за пдуће пол. године.

Лист овај излази месечно триред: сваког 10, 20 и последнѣг.

Цена је на целу год 4 фр. на по год 2 фр.

Изд. и уређује Др Ђ. Натшевић. — Штампa краљѣв. угар. свеучил. печатња.